

**Kowalski, W. C. / Skurek-Skurczyńska,
K.**

**"Naturwissenschaft und Technik in der
Geschichte 25 Jahre Lehrstuhl für
Geschichte und Technik am
Historischen Institut der Universität
Stuttgart", Helmuth Albrecht, Stuttgart
1993 : [recenzja]**

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 43/3-4, 195-198

1998

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

w maszyny rolnicze, ale stodoły, obory i chlewy – poza wyjątkami – nie zmieniły się. Pozostała też – miła dla oka – „szachownica” poletek-zagonów... Miało to istotny wpływ na sytuację gospodarczą kraju.

Kończąc zaś recenzję o dziele Aleksandra Bocheńskiego chciałbym podkreślić, że przenika je CZEŚĆ DLA PRACY CZŁOWIEKA.

Przypis

¹ Tom I *Wędrowek...*, wydawanych przez Instytut Wydawniczy PAX w 1966 r. obejmował okres od późnego średniowiecza do 1830 r., tom II (wydany w 1969 r.) – przedłużał ten okres do 1914 r., a tom III (z 1971 r.) – do roku 1939.

Jerzy Piaskowski
(Kraków)

Helmuth Albrecht (red.): *Naturwissenschaft und Technik in der Geschichte 25 Jahre Lehrstuhl für Geschichte und Technik am Historischen Institut der Universität Stuttgart*. Stuttgart 1993. Verlag für Geschichte der Naturwissenschaften und der Technik, 402 s., 9 rys.

Zredagowana przez dr Helmutha Albrechta książka pt. *Przyrodoznawstwo i technika w historii. 25 lat Katedry Historii Przyrodoznawstwa i Techniki w Instytucie Historycznym Uniwersytetu w Sztutgarcie*, została wydana przez specjalnie zorganizowane w tymże mieście Wydawnictwo Historii Nauk Przyrodniczych i Techniki – GNT. Jest to ciekawa jubileuszowa publikacja zbiorowa, poświęcona prezentacji badanej w tej Katedrze przez prof. dr Armina Hermana i jego zespół, historii związków szeroko pojmowanego przyrodoznawstwa z techniką, kulturą i polityką, wiążącej się z nie zawsze dostrzeganymi, zmieniającymi się w czasie światopoglądami uczonych niemieckich, o czym pisze wymieniony już sześćdziesięcioletni Jubilat – prof. A. Herman, fizyk, organizator i wieloletni kierownik tej Katedry.

W wielu ośrodkach naukowych zarówno w Polsce, jak i na całym świecie, historią poszczególnych dyscyplin zajmowano się w zasadzie tylko w aspekcie dydaktycznym jako wprowadzenie do wykładów, podręczników oraz poszczególnych haseł encyklopedii i leksykonów. Natomiast w ośrodkach badań naukowych w zakresie poszczególnych dyscyplin nauk przyrodniczych i specjalności technicznych historia nie była uznawana za przedmiot badań podlegający kompetencji tych dyscyplin. Opublikowane wyniki studiów nad historią badań i osiągnięć myśli technicznych uznawane być mogły co najwyżej jako nie mające znaczenia naukowego, prywatne hobby badacza i choćby zawierały interesujące nowości w zakresie

dziejów myśli naukowej i technicznej, nie mogły być uznawane jako rozprawy doktorskie i habilitacyjne. Rozprawy takie były co najwyżej kierowane do humanistycznych ośrodków badań historycznych, w których z kolei merytoryczne prześledzenie postępu twórczej myśli przyrodniczej było utrudnione, choćby z tego powodu, że mimo ogólnego podobieństwa naukowej dokumentacji w zakresie historii nauk humanistycznych i w zakresie nauk przyrodniczych różnią się w istotnych dla tych nauk szczegółach. Znaczny i stale przyspieszany rozwój coraz większej specjalizacji nauki towarzyszył podziałowi techniki na coraz bardziej specjalistyczne zawody i w efekcie coraz mniej uczonych i techników mogło być jednocześnie i humanistami i przyrodnikami oraz technikami. W pierwszej połowie obecnego stulecia olbrzymia większość uznanych naukowców uważała się za kompetentnych tylko w zakresie jednej dyscypliny lub specjalności. Znacznie mniejsza liczba badaczy czuła się kompetentna w zakresie kilku zbliżonych do siebie dyscyplin w obrębie nauk przyrodniczych, lub humanistycznych (historycznych), bądź wreszcie w zakresie różnych specjalności techniki. Natomiast do wyjątków należeli uczeni, których zainteresowania naukowe dotyczyły zarówno całego zakresu nauk przyrodniczych i technicznych, jak i historii. Do takich wyjątkowych uczonych należy zaliczyć profesora Armina Hermanna, którego 60-lecie zbiegło się z ćwierćwieczem zorganizowanej przezeń Katedry Historii Nauki i Techniki w Instytucie Historycznym Uniwersytetu w Sztutgarciu, jak również nieliczne grono pojedynczych badaczy rozproszonych w różnych ośrodkach naukowych świata. Wydaje się, że w ciągu ostatniego ćwierćwiecza nastąpiły nie tylko w Niemczech, lecz i poza ich granicami istotne, pozytywne zmiany w ocenie rozpraw dotyczących związku badań przyrodniczych i technicznych z humanistycznymi badaniami historycznymi.

Prezentowana książkę rozpoczynają: *Przedmowa*, napisana przez przewodniczącego Towarzystwa *Georg-Agricola* dla Popierania Historii Nauk Przyrodniczych i Techniki – Wilhelma D e t t m e r i n g a , współpracującego przez ćwierćwiecze z prof. Arminem Hermannem i jego Katedrą, oraz *Przedmowa* autorstwa dr Helmutha A l b r e c h t a z Katedry Historii Nauk Przyrodniczych i Techniki Wydziału Historycznego Uniwersytetu w Sztutgarciu. Treść książki ujęta została w trzech częściach. Na część I: *O historii Katedry* składają się dwa referaty:

- August N i t s c k e – *Nowa Katedra: Historia przyrodniczo-technicznej nauki. Pożytki ze szczęśliwego połączenia*;
- Helmuth A l b r e c h t – *Historia przyrodniczo-technicznej nauki w Sztutgarciu*.

Część II, zatytułowana *Referaty* obejmuje 20 referatów:

- Helmuth A l b r e c h t – *Max Planck: „Moja wizyta u Adolfa Hitlera”*
– *Uwagi o wartości źródeł historycznych*;

- David C. Cassidy – *Werner Heisenberg – Niemiecka nauka i Trzecia Rzesza*;
- Dietrich v. Engelhardt – *Henrik Steffens o przyrodzie i o autobiograficznym spojrzeniu na przeszłość „Co przeżyłem”*;
- Rolf Jürgen Gleitsmann – *Christoph Columbus i epoka odkryć*;
- Armin Hermann – *Einstein i determinizm*;
- Dieter Hoffmann – *Narodowosocjalistyczne zrównanie i tendencje wojskowotechnicznego ukierunkowania badań w Zakładzie Fizyczno-Technicznym w Trzeciej Rzeszy*;
- Ulrich Hoyer – *Walter Gerlach (1889–1979)*;
- Walter Kaiser – *Kontrowersja telewizji kolorowej PAL-SECAM*;
- Horst Kant – *Peter Debye i Instytut Fizyki Cesarza Wilhelma w Berlinie*;
- Kai Torsten Kanz – *„Miejscowy duch jest całkowicie oszpecony”. Dwa listy Krzysztofa Henryka Pffafa z czasu jego studiów w Göttingen w 1794*;
- Andreas Kleinert – *Paul Wyland, berliński zabójca Einsteina*;
- Jiří Marek – *„Historia fizyki” w nauczaniu interdyscyplinarnym*;
- Karl v. Meyenn – *Sommerfeld jako twórca szkoły fizyki teoretycznej*;
- Karin Reich – *Matematyk Rudolf Mehmke: Kamienie budowlane życia i tworzenia*;
- Carsten Reinhardt – *O przyrodoznawstwie i gospodarce. Współpraca Fritza Habera z BASF*;
- Charlotte Schönbeck – *„Technika i Kultura”*;
- Reinald Schröder – *„Piękna niemiecka fizyka” Gustawa Hertza i „Biały żyd”. Ideologiczny antysemityzm Heisenberga-Johannesa Starka*;
- Lothar Sühling – *Walther Nernst i synteza amoniaku Habera i Boscha*;
- Ludwik Fleck – *O działaniach bez jakiegokolwiek skutku*;
- Gerhard Zwickbröner – *Historia do opracowania. Historyczno-techniczna praca w muzeum*.

Część III – *Suplement* obejmuje:

1. Spis pimiennictwa Armina Hermanna;
2. Prace seminaryjne, dyplomowe zawodowe i magisterskie, rozprawy doktorskie i habilitacyjne w Katedrze w latach 1968–93;
3. Współpracownicy Katedry;

4. Spis autorów;

5. Pochodzenie rycin.

Przyszłego czytelnika prezentowanej książki zaniepokoić może jej okładka, na której w tle pisany czarnym tuszem tytułu rzuca się w oczy zapisana pismem gotyckim odbitka ultrahitlerowskiego pisma „Czarny Korpus” z 15 lipca 1937 z częścią tytułu „*Biali żydzi*” w *nauce*. Przypomnienie horroru sprzed ponad półwiecza wskazuje ogrom zmian, jakie w tym czasie zaszły w mentalności społeczności niemieckich (i nie tylko) w wyniku zmian warunków politycznych, społeczno-ekonomicznych, związanych z postępem nauki, techniki i pogłębieniem ogólnoludzkiej kultury humanistycznej.

Tak więc prezentowana książka przedstawia w ujęciu historycznym różne aspekty zwrotnych zależności między rozwojem nauki i postępem techniki, a humanistyczną kulturą społeczności (przede wszystkim niemieckich). Jednocześnie jest także próbą rozliczenia się tych społeczności, dążących obecnie do zjednoczenia Europy, z okresem hitlerizmu, a więc z: niemieckim nacjonalizmem, militaryzmem, imperializmem, dążeniem do hegemonii nad światem.

W zakończeniu można zauważyć, że z zestawienia różnorodnych zwrotnych relacji między nauką, techniką i kulturą w różnych okresach historii wnioskować można, jak istotnie światowe i wewnątrz krajowe uwarunkowania polityczne wpływały na zmiany tych relacji.

W.C. Kowalski i K. Skurek-Skurczyńska
(Warszawa)